

Een bijdrage in de jubileumuitgave van de Stichting Samenwerkende Nederlandse Korenorganisaties (SNK), over het toenmalige kantoorpand én het nieuwe pand dat de SNK zou gaan betrekken, beide monumentale gebouwen in de Utrechtse binnenstad. Hieronder enkele delen uit dit artikel.

VAN DRIFT NAAR PLOMPETORENGRACHT

De SNK groeit uit haar jas!

[...]

Kortom, de SNK groeit uit haar jas! Daarom ging zij enige tijd geleden op zoek naar nieuwe behuizing. Na lang zoeken bleek de oplossing letterlijk naast de deur te liggen: in het najaar van 1993 zal de SNK verhuizen naar het voormalig Nederlands Instituut voor Kerkmuziek aan de Plompetorengracht, in het verlengde van de Drift. Hier zal behalve aan de staf, directie en het secretariaat ook een onderkomen kunnen worden geboden aan vergaderingen, opleidingen, cursussen en overige activiteiten.

Voorname wijk

Zowel de huidige als de toekomstige behuizing van de SNK kan bogen op een illuster verleden. De funderingen van beide huizen dateren uit het einde van de 14e eeuw, vlak nadat in 1393 de Nieuwegracht was gegraven (de straatnamen 'Drift' en 'Plompetorengracht' – genoemd naar de Plompetoren die aan het einde van de gracht stond – kwamen pas de vorige eeuw in zwang; de oude benaming was '(Kromme) Nieuwegracht'). De huizenrij op de tegenwoordige Drift behoorde tot de immuniteit van St. Jan. Dit hield in dat de betreffende woningen en erven onder het beheer van de Janskerk vielen en niet onder dat van het stadsbestuur van Utrecht. Dit had tot gevolg dat deze wijk een bijzondere positie innam in de stad en doorgaans belangrijke bewoners kende. De Nieuwegracht lag destijds vrijwel aan de rand van de stad. Achter de Wittevrouwenpoort, met over de singel een brug die leidde naar de 'Stene Straet' - nu de Biltstraat -, begonnen de landerijen rond Utrecht (Oudwijk bijvoorbeeld, lag toen nog ver buiten de stad...!). Het was een zeer

voornamelijk wijk en de huizen, met hun waardig uiterlijk, werden bewoond door adellijke families, of tenminste burgers van stand.

Drift 23

Halverwege de 16e eeuw werd dit huis eigendom van de Utrechtse Domdeken Adriaen van Renesse, die het in 1541 liet verbouwen. Hij trok het buurhuis nummer 25 erbij, zodat het geheel vorstelike afmetingen kreeg (in de derde kwart van de 17e eeuw werd het dubbele pand weer opgesplitst). Vervolgens moderniseerde hij de woning van binnen en van buiten en maakte er een luxueus huis van in typisch Hollandse renaissance-stijl. Aan de achterkant was een torentje, waarin waarschijnlijk een kleine huiskapel was ingericht.

In 1559 stierf Adriaen van Renesse en hij liet het 'Huis Renesse' na aan zijn zoon, Jan van Renesse, heer van Wulven en Wilp. Deze Jan genoot groot aanzien en was politiek zeer actief. Prins Willem van Oranje en diens broer graaf Lodewijk van Nassau waren vaak te gast in Huis Renesse en ook Hendrik van Bredero (bijgenaamd 'Grote Geus') was dikwijls van de partij. Het is goed mogelijk dat hier in 1566 de plannen werden beraamd voor de Beeldenstorm. Maar toen Alva aan het bewind kwam, was voor Jan van Renesse het spel uit: hij werd verbannen en zijn goederen werden verbeurd verklaard. Vanaf april 1570 werd in Huis Renesse de Kanselarij van het Hof van Utrecht gevestigd, en de Staten van Utrecht hielden er hun vergaderingen.

De overlevering wil dat de geweldenaar Alva op zijn paard de trappen van de hal naar de huiskapel op- en afstormde en dat men oproer-

kraaiers en andere tegenstanders van het bewind kon horen zuchten in de kerkers onder het huis. Maar waarschijnlijk berust dit alles op de sterke fantasie van de bevolking: ten eerste is het helemaal niet zeker of Alva in die tijd inderdaad wel in Utrecht is geweest en ten tweede is het bijzonder onwaarschijnlijk dat hetzelfde huis, waarin de Staten hun vergaderingen hielden, tegelijkertijd diende als gevangenis.

Na de Pacificatie van Gent in 1576, en nadat Utrecht zich onder het bewind van de Prins van Oranje had begeven, kon Jan van Renesse terugkeren in zijn woning. Eenmaal terug in Utrecht, stortte hij zich weer op de politiek. In 1579 was hij één van de ijverigste voorstanders van de Unie van Utrecht. Toen Jan van Renesse stierf in 1585, werd het huis vermaakt aan zijn zoon, die ook Jan heette. Deze Jan was een minder illustre figuur dan zijn vader en ook Vrouwe Fortuna was hem minder gunstig gezind: al gauw zag hij zich genoodzaakt het pand te verhuren en in 1592 moest hij het zelfs verkopen.

[...]

Tijdens de vredesonderhandelingen in 1712 en 1713, die in 1713 leidden tot de Vrede van Utrecht, was er voor de bevolking meer reden tot vreugde. De afgevaardigden van de verschillende gewesten hadden hun intrek genomen in de huizen op de Drift en wederom bruisde het hier van het leven. Graven, baronnen, een hertog, markies en zelfs een prins-kardinaal bewoonden de panden van het Jansdam tot aan de Plompetooren. En al deze hoge heren brachten hun gehele hofhouding mee: pages, livreibedienden, hardlopers, heidukken, et cetera. Het was een drukte van belang op de Drift met al die bepruikte en bepoederde hoofden, dames in ruisende rokken van zijde en brokaat, zwierige heren en elegante koetsen met ranke paarden. Op nummer 23 had de afgevaardigde van Zeeland, de heer P. van Kemp van Moermond, zijn intrek genomen. (Opmerkelijk waren de verbazend hoge huren die de envoyés betaalden: de heer van Kemp, bijvoorbeeld, betaalde maar liefst f 1.200 per maand!)

[...]

Plompetoengracht 1-5

Ook het nieuwe onderkomen van de SNK staat te boek als een zeer deftig huis met al even voorname bewoners.

Van het begin van de 16e tot het eind van de 17e eeuw was het pand Plompetoengracht 3 steeds in handen van één en dezelfde familie. De eerste naam die in dit verband opduikt in de archieven, is die van Willem Jansz. van Wijck, die in januari 1518 stierf en zijn huis naliet aan zijn oudste zoon, Jan van Wijck. Het testament spreekt van een *'huijzinghe en hofstede gelegen bij de witte vrouwenbrugh, daer Willem van Wijck in the wonen plach, met een cleijn huijsken aan de Witte vrouwen kerckhoff (...)*'.

Bijna twee eeuwen lang bleef het huis in de familie: van vader op zoon, van weduwe op zwager, van neef op nicht, et cetera, et cetera: familiebanden zijn ver te rekken...!

Omstreeks 1657 werd het huis grondig verbouwd door de toenmalige bewoners, Henrick Pieck en Maria van Winssen. Zij besloten het pand *'heel af te breken ende een nieuwe huysinge ter selver plaatse wederom te timmeren (...)*'. Over deze ingrijpende verbouwing werd overleg gevoerd met de buurvrouw van nummer 5, Hendrina van Duvendoerde van Wassenaar.

Deze buurvrouw, een 'Hooch Ed. geboren vrouwe' was, zoals zo veel adellijke families in die dagen, katholiek. Ook toen de hervormde kerk de staatskerk werd, bleef zij het katholieke geloof openlijk trouw. Zelfs verleende zij zelfs regelmatig onderdak aan één van de belangrijkste vicarissen, Philippus Rovenius, als deze in Utrecht vertoefde. De katholieke bisschoppen waren in die dagen vervangen door vicarissen, die stelselmatig vervolgd werden door de hervormde machthebbers. Zo werd er in 1639 een huiszoeking gedaan bij Hendrina van Duvendoerde, bij wie de vicaris op dat moment inderdaad verbleef. Hij wist op spectaculaire wijze te ontsnappen (in vrouwenkleden). Wel werd er een groot aantal 'verboden' boeken en papieren in beslag genomen. Hendrina zelf werd met rust gelaten en onverstoort bleef zij haar huis openhouden voor belangrijke geestelijken.

[...]

In 1905 was de heer J.W. des Tombe één van de erfgenamen van het pand. Hij stelde een klein boekje samen *De lotgevallen van een oud huis te Utrecht*. Dit boekje besloot hij met de opmerking dat het pand altijd in bezit was geweest van gegoede families:

'[Het] voorname van de bewoners heeft ook zijn zegel gedrukt op het huis, want voorzeker kan getuigd worden dat het huis op de Plompetorengracht no. 3 door zijn hoge verdiepingen, breede en ruime gangen, groote kamers en fraaien tuin een der aanzienlijksten heerenhuizen is, die heden in Utrecht gevonden worden. (...) Moge het pand nog lang in handen blijven van onze deftige burgerij en het gespaard blijven voor de vernederingen om tot pakhuis, fabriek of school te worden ingericht, (...)'.

Dat laatste mocht helaas niet zo wezen, want 20 jaar later werd de Nederlandsche R.K. Kerkmuziekschool 'Sint Caecilia' opgericht en de school werd gevestigd aan de Plompetorengracht. Pater dr. Caecilianus Huigens O.F.M. was de directeur.

De school was bijna geheel met particuliere giften gefinancierd: pastoors, koren, organisten en anderen die het initiatief een warm hart toedroegen doneerden kwartjes, guldens en tientjes. [...] In het eerste jaar waren er negen leerlingen (vanaf de leeftijd van 16 jaar), van wie er zeven intern op de school verbleven. De jongens kregen les in onder andere godsdienstleer, gregoriaans, liturgie, geschiedenis, muziektheorie en muzieklessen (piano, orgel, stemvorming). Daarnaast moesten de leerlingen de dienst verzorgen in de sacristie en aan het altaar, tijdens de dienst het orgel bespelen en zingen in de schoolkapel.

[...]

*Minke Hylarides
januari 1994*

LITERATUUR

M.J. Dolfin, E.M. Kylstra, J. Penders, *Utrecht: de huizen binnen de singels*, Den Haag 1989

Drs. S. Groenveld, Drs. H.L.Ph. Leeuwenberg, e.a., *De kogel door de kerk? De Opstand in de Nederlanden 1559-1609*, Zutphen 1983

N. van der Monde, *Beschrijving van de pleinen, straten, stegen, waterleidingen, wedden, putten en pompen der stad Utrecht* (1^e deel), Utrecht 1844

Mr. S. Muller Fz., *Oud-Utrechtsche vertellingen*, p.101: 'Het Huis Renesse', Utrecht 1904

Kees Smit, *Kroniek van een koorschool, De Kathedrale Koorschool Utrecht 1959-1984*, Utrecht 1985

Drs. J.E.A.L. Struick, *Utrecht door de eeuwen heen*, Utrecht/Antwerpen 1968

J.W. des Tombe, *De lotgevallen van een oud huis te Utrecht*, in: *De Navorscher* LV, Zalt-Bommel 1905